

BIBLIOGRAFIA OHARRAK EDO UNIVERSITAS-EN UKA EZINEZKO UNIVERSALTASUNA.—Ez dakigu zerk ematen duen askoren ahotan maiz erabiltzen den «universalistasuna», baina hori inondik ere ezin zaio uka arestian aipatu dugun Félix de la Fuente Marquínez de Beltrán-en *Universitas* liburuari, egilearen zentzutasuna alde batera utzirik.

Gainera, liburu hori ez da agertzen gure bibliografia zerrendetan eta zenbait ohar merezi du lerro hauen bidez.

Denok universokoak izanik ere, zenbaitzuen ustez, guk gu izateari utzi behar diogu nortasun zabal hortaz jabetzeko. Holako aburuz mintzatu zitzaidan bati, behin honako hau erantzun nion: Hobe zenduke gu zu garan neurri berean, zu gu bazina. Eta ni ez naiz «Euskalduna naiz», «Euskaraz bada-kigu» eta horrelako iragarkiak bulegoko mahaian edo horman jartzen dituen, ez; nik, jartzekotan ere, «Erdaraz ere bada-kigu» jarriko nuke, herbestekoentzat baino etxeakoentzat premiazkoago den ustean.

Universora idekirik egoteak ez du balio norberari hertsirik badago; norberetasunik ez duenak ez bai du nortasunik.

Iragan den apirilean Mircea Eliade jakituna hil zen, baina gure inguruko egunkarietara begiratzen badugu, hainbeste «universalista» enteratu gabe zendu zela ageri agerian dago. Bazirudien «vasco universal» eta «español universal» horiek bat batean itzali zirela, zeren bestela nola daitake inor ez oroitzea?

Askotxo horien ahotan maiz erabiltzen den universalistasuna, besteen kulturak ezagutzearen neurri arabera baldin bada, Félix de la Fuente Marquínez de Beltrán irakasleak lehen maila behar zuen. Baina, hara hor bere *Universitas (trifinii pronominisque)* bibliografia zerrendetan sartu gabe. Egia esan, ez du argitalpenaren urterik, ez eta ere orrialdeen xehetasunik, seirehun burutuarren. Valladolid-en

Editorial Gerper-ek argitaratu zuen mila bederatzirehun eta hamargarrenetan «Absoluto-relativismo»-ren egile zenaren liburu hori.

Bitxia benetan, gehiena eskuizkribuz konposatutako liburu hori. Gaztelaraz eta latinez ez ezik, griego, ingles, frantsez, italieraz, hungrieraz eta alemanez ere zenbait idazki eta hiztegi biltzen dituen liburu. Bere universalistasunez inork zalantzarik badu ere, erudiziorik ezin uka, *Complutense* hura baino poliglotago denari. Crisostomo Eseverri Hualderen hain grekera ez du izanen. Hainbeste ez genioke eskatuko. Baina metodologia zerbait gaineratu balio, probetxugarriagoa ziteken.

Ogetako seme Prof. Félix de la Fuente Marquínez de Beltrán-ek liburu horretan zer ez du ikutzen? Geroago, 1963an argitaratuko zuen *Episemion* deritzan hura tipi gelditzen da *Universitas*-en ondoan. Bere teoriako «Absoluto-relativismo» horren bidez arimaren mekanismoetara garamatza, liburuaren hasieratik, eta hori iresten duenarentzat aurrera jarraitzea ez da gauza zaila, zeren ondotik «Buby nire alaba»-ren ehun hamalaudun edo soneto dakartza, erretolikazko analisia burutuz. Don Jaime Etxebarria Uribe «sua sponda»z lasterka batean piloto argiak adarretan dituela erretolikaren irudiz egindakoaren aburuak tartean sartzen dituela. Horretan, 102. orrialdera iristen gara, baina ez larritu, zeren hor arnasa lasaitzen zaigu «La región de los pastores vascos en Norteamérica» (Galdetzekoa litzake universalagoak nortzuk diren, hango artzaiak ala hemengo hiritarrak). Lau orrialde baizik ez ditu gai hortaz. Hala ere, harritzekoa da adiskide Jon Bilbaok honen berririk ez izatea. Artikulu horren gaia: euskaldunak noiztik eta non zabaltzen diren, izakera, folklorea, jazkera, ohiturak eta abar, amerikano bakoitza Cid edo Kixote Mantxako (?) sentitu arteraino. Gainera, jazkerok, euskaraz mintzo direnen artean baizik ez omen dira ikusten.

«Buby nire alaba» sonetoak inglez, griegoz eta latinez ematetik azken hizkuntz horietako klasikoen zatiak ere hor jasotzen ditu. Klasikoenak ere, grekera klasikoetatik hasita. Hortik pasatzen da Timesmon japoneraz ematera. Harun-

tzago ezin ninteke joan. Zuk esan, irakurle ia hori ez den unibertsitatea.

F. de la Fuente Marquínez de Beltrán, hizkuntz irakaslea, griego erakasteko «Cháritas» metodoaren sortzailea genuen. *Episemion* deritzan hartan agertzen du bere sistema, teoriak eta praktikak, hizkuntza hilen sintaxia ikasteko, griego eta latinean oinarriturik. Lastima euskarari aplikatu eza. Arauok ez dakit zenbateraino balioko zuten, baina bere garaian ez zen gaizki etorriko, bertan isuritzen duen umoreak ere on asko egingo bai zigun.

Gaztelera zurrupatzailearen berri bazuen, Antonio Tovar-ek 1951an idatzi zion gutunak erakusten digunez: «*Al cabo de tantos años y de tanta historia pasada desde entonces, celebró mucho encontrar al colega De la Fuente y Marquínez de Beltrán en los mismos románticos afanes de intentar enseñar lenguas (alpha, beta, gamma... y hasta el omega) en este país que lo único que hace es procurar imponer la suya. ¡Admirable constancia la suya, manifestada en el método Cháritas, cuyas jenofontiacas hojas para el tomo delta y epsilon examino gustoso y aplaudo!*». Baina, halakoak ziren urte haiek.

Liburuaren erdialdera, ez dut esanen zein orrialdetik hasita, baina bai larogei orrialde luze betetzen dituela, «Trifinium» (Treviño) deritzan kapituluak. Bertako historiak, toponimiaz, mintzatzen diren (edo ziren) jergak, egilearen leinuaz...

*¿Sería huésped de Muergas
Doña Berenguela
en ca de los antepasados
de tia mi abuela
la Doña Manuela?*

Eta jatorriaz pozez idatziko du, zeren «Soy trevinés» (Soy el rey mismo) esatea hainakoa zenez. Holakoa omen zen tribinoarren ospe eta ohorea.

Liburuaren azkenaldera zenbait hitzaldiren zati hautatuak eskaintzen ditu. Adibidez, 1932an Gasteizen esistentziari buruz eman zuenarena, bere ondotik «Concepción definitiva del espacio, tiempo y movimiento», 469. orrialdean, zenbait exempluzat euskara harturik. *Huts* ikertu zuen, Anjel Goenaga jesuitak baino lehen. *Neu, zeu, deu...*, aditzetatik oso erraz eta bizkor eramaten gaitu *zeu, deu*-ren bidez sanskritoazko *diu*-ra eta hara hor Jainkoaren aurkikuntza. Lastima Santo Tomasek euskararik ez jakitea, zeren idazlana asko erraztuko bai zuen.

Bere ikerlana hor ez du bukatzen, ez. Gure egunotan hor dabil Rementeria ingeniaria zenbakien bidez euskararen sorrera aurkitu duela uste duena, baina laburrago eta zehatzago aurkitu zuen De la Fuente Marquínez de Beltrán-ek hizkuntzen sorrera, 470. orrialdean dakarrenaren adibidez.

Hitzen jokoaz ederki mintzo zen 1935ean Donostian eman zuen hitzaldian, ikus 484-491. orrialdeetan, Erregetza eta errealitatea gaitzat harturik. Atzerago, Donostiako Café de París (lehena Raga zena) zenari poesiak eta artikulu bat datoz liburuaren azken partean.

Ezin esan liburu hau entretenigarria ez denik.

Bertsoak eskaintzen ditu tarteka-marteka, zenbait pasarteren oroigarri. Hortarako berdin zaio Mungiako komentuko monjeri edo Gasteiztik igaro zen batean hango lagunekin egin zuen txikiteoari. Denak ditu literaturagai.

Bukaeran Odon de Apraiz zenaren eskuizkribua dakar, euskaraz idatzia. Hau dio:

«Nire adizkide on Ogeta'ko philologo edo izkuntzalari bikaña dan Lafuente edo Iturria ta Markiniz'tar Belixeri bihozki».

*A.'tar O.
Gasteiz'en 1954 Irailla*

Nork eta zerk mugatzen du gizonon arteko unibertsaltasuna? Ni bai eta zu ez, dioanari; ni zu naizen neurri berean,

zu ni zeranean mintzatuko gara, erantzun bakarra. Baina, usteak uste, bibliografietan ere hain jaramon guti egin zaion Féliz de la Fuente Marquínez de Beltrán-en *Universitas*-i inork uka ezin bere universaltasuna, izenburuak dionez eta eduki-naren poliglotasunagatik.